

hirdetése óta talán a legerősebb hatást tettek az érző szivekre* (I. 82.); *Darwinnak* az emberi tudást teljesen átalakító művével *meg volt oldva* a teremtés titokzatos problémája s vele a kérdések kérdése: az ember származása (I. 122.); a természetbölcselet fantasztikus költeményeiből diadalmasan bontakozott ki *H. Spencer* szellete, hogy megalkossa a természettudományos filozófia művét, a legátfogóbb és legnagyobb művet, melyet emberi elme valaha teremtett (I. 132.). Mindezekben rejlik valamelyes igazság, de nem ilyen radikális kifejezésben.

Ezek után azt hihetné valaki, hogy ez a Bevezetés nem érte el célját, t. i., hogy a legmodernebb és legkitünőbb művekre támaszkodva a mai tudományos filozófia eredményeinek feldolgozása által a hasonló külföldi műveket nélkülözhetőkké tegye s hogy főiskolai ifjúságunk végre valahára hazai nyelven jusson a filozófiai ismeretek oly részébe, melybe eddig csak idegen nyelvű könyvek útján juthatott. (I. r. VI.). Ennek a célnak *hazai* irodalmunk szempontjából megfelel; mint egész, egyébként roppant szorgalom és utánjárás eredménye. A főnnebbi hibák és hiányok, még részben a III. kötetben kijavíthatók. Nagy érdeme, hogy megemlékezik a legújabb kérdésekről és gondolatirányokról is (pragmatizmus, socialpædagogia, socialis kérdés és művészet stb.), sőt néha bővebben is kifejti azokat, egyszersmind sohasem mulasztja el a hazai irodalomra való utalást, itt-ott rövidebb polémiát sem.

Dr. Kornis Gyula.

*

Pædagogiai program-értekezések.

II. Család és iskola.

16. *Herczeg Antal*: Nevelés a családban és az iskolában. (Népszerű előadás) (Székesfehérvári m. kir. áll. főreáliskola.)

Nem mélyen szántó munka, inkább a nevelés körére vonatkozó sokszor hallott megjegyzések, tanácsok felsorolása. Helyesen emelte ki azonban a szerző, hogy a szülői ház fő feladata arra törekedni, hogy a gyermekben a jó cselekedetek *szokássá váljanak*. Különösen érdekes és tanulságos lett volna, ha szerző gyakorlati útmutatásokat adott volna arra nézve, hogy a szülők középiskolába járó gyermekeiket hogyan és miként neveljék otthon, hogy bennük a munka szeretete szokássá váljék. A nevelés nem könnyű feladat, mert különféle egyéniséggel és sokféle családdal van dolgunk. Általános tanácsokat adhatunk ugyan, de kérdés, hogy azok minden csa-

* V. ö. W. James: Principles of Psychology. v. I. p. 125.

lában egyformán követhetők-e? Az iskolai nevelésről keveset szól, pedig ez igen fontos kérdés, mellyel foglalkozni érdemes és hasznos. Jól tudjuk ugyanis, hogy milyen nagy igényeket támasztanak e tekintetben ma a középiskolával szemben. Nem elégedhetünk meg egyszerűen azzal, hogy a túlzott követeléseket visszautasítjuk, hanem meg kell határozunk, amennyire lehetséges, mi az iskola teendője e téren, mi a családé? Utakat és módokat kell keresnünk, hogy miként mélyítsük a nevelés munkáját az iskolában is. Ha követeljük a szülőktől, társadalomtól, hogy a gyermekek nevelésére nagyobb gondot fordítsanak, úgy mi tanárok is igyekezzünk az iskolában azt intenzívebbé tenni, mert a mi feladatunk nemcsak az, hogy oktasunk, hanem hogy neveljünk is.

17. *Fludorovics Zsigmond*: Szózat a szülőkhöz.

(Bpesti V. ker. m. kir. áll. főreáliskola.)

Szerző a testi, értelmi és erkölcsi nevelésről szól. Törekvése felvilágosítani a szülőket, hogy miben és miként támogathatják az iskola munkáját. Figyelme kiterjed mindenre, mi a nevelést illetőleg a családban fontos. Különösen helyeseljük, hogy nem általában a család körében folyó nevelésről szól, hanem a középiskolai tanulókat tartja szem előtt. Hasznos és értékes útbaigazításokat ad a szülőknek arra nézve, hogy miként bánjanak otthon középiskolába járó gyermekeikkel, miként szoktassák őket rendhez, munkához.

18. *Dr. Mikó Pál*: Család és iskola.

(Balassagyarmati m. kir. áll. főgimnázium.)

Nem annyira a kettő között szükséges helyes, harmonikus viszonyoknak egyengetéséről szól, mint inkább az iskolát igyekszik védeni az ellene szórt rágalmak ellen. A tanár eljárását törekszik rektifikálni. Igaz, hogy az iskola ellen felmerülő panaszok okai nagyrészt nem az iskolában keresendők, de az is bizonyos, hogy a mai eljárások a modern pädagogia elveinek nem minden tekintetben felelnek meg. Igen sok az elmélet és kevés a lélek az iskolában. Ezen igyekezzünk javítani s általában középiskoláinkra szórt támadásoknak a komoly, céltudatos, nemzeti neveléssel élet venni.

19. *Gazdag Lajos*: Milyen viszonyoknak kell lennie az iskola és a szülői ház között.

— A szülőknek ajánlva. — (Máramaroszigeti kegyes tanítórendi főgimnázium.)

Szerző lemond e dolgozat tudományos jellegéről s a ma fennálló rendszer keretében inkább gyakorlati, mintsem elméleti tanácsokkal akar a szülők segítségére lenni. Munkájában különösen sokat és bőven szól a testi nevelésről, míg figyelme legkevésbé terjed ki arra, hogy a szülői ház miként segítse az iskolát az *értelem nevelésé-*

ben. Az egész dolgozat általában ügyesen és jól van megírva. Szerzője arra törekedett, hogy gyakorlati útbaigazításokkal szolgáljon, nem pedig hogy elcsépelet, unos-untig hallott frázisokat ismételjen.

20. *Albrecht János*: A család és az iskola.

(Pozsonyi m. kir. áll. főreáliskola.)

Albrecht dolgozata értékes és hasznos kis munka. Szép és tanulságos példája annak, hogy röviden, velősen mennyi okos dolgot lehet mondani a nevelésről. Persze, ez csak úgy lehetséges, hogy az illető író ismeri tárgyát s van mondanivalója. Mindama dolgozatok közül, melyek a múlt évi értesítőben a család és iskola viszonyáról szóltak, kétségkívül Albrechté a legjobb.

Szerző a nevelésnek három körét különbözteti meg.

Első legszűkebb kör a család, a második már tágabb kör az iskola, a harmadik legtágabb kör pedig a társadalom, állam vagy az élet iskolája. A nevelés körét tehát kiszélesíti.

A nevelés testi és lelki. Meghatározza mindkettő fogalmát s aztán a család és iskola nevelő feladatairól szól. Mielőtt áttérne tulajdonképeni tárgyára, előbb röviden ismerteti, hogy mi történik külföldön a család és iskola együttműködése céljából.

Nálunk a szülők tudása a nevelés munkájában csekély. Fontosnak tartja, hogy a művelt szülők elméleti úton szerezzenek alapos tudást a gyermekápolás terén, a nem művelteket meg egyesületek, iskolaorvosok stb. tanítsák, világosítsák fel.

Hogy a gyermekhalandóság nálunk aránytalanul nagy, annak oka a szülők tudatlansága és nembánomsága. Ezt kell megtörni.

Ezután részletesen szól arról, hogy miként történjék otthon a család körében a testi és erkölcsi nevelés, majd áttér az iskola feladatára. Végül elmondja, miként lehet a kettőt szép harmóniába egyesíteni.

21. *Mifka Antal*: A gyermekek boldogulása a szülők boldogsága. (Zenta városi községi főgimnázium)

Nagy vonásokban foglalkozik a gyermeknevelésnek azon legfontosabb tényezőivel, amelyeknek helyes felismerésével és okos felhasználásával a szülők gyermekeiknek jólétét, jövődő boldogságát megalapozhatják, sőt biztosíthatják. Egyszerű, igénytelen értekezés, mely csak arról tesz tanuságot, hogy szerzője néhány neveléstani művet olvasott.

22. *K. J.* A szülők és az iskola. (Több értesítő nyomán). Tatai algimnázium).

Igen rövid, összesen nyolc lapra terjedő dolgozat. Tartalma néhány szerény megjegyzés a nevelésről.

III. Methodikai kérdések.

23. *A tanítás műhelyéből.* (Székesfehérvári m. kir. állami fő-reáliskola.)

A székesfehérvári főreáliskola két évvel ezelőtt kezdte meg azt az eléggé nem dicsérhető szokást, hogy módszertani vázlatok alakjában mutatja be az intézetben folyó tanító eljárást. A tanári kar célja ugyanis az, hogy alkalmat nyújtson az intézettől távolabb állóknak, hogy a falai közt folyó munkába bepillantást nyerjünk. Tegyük hozzá, e céljukat elérték, mert a múlt évben folytatólagosan közölt vázlatok igazán tanulságos példáját nyújtják annak, miként kell hű képét adni az iskola munkájának s egyszersmind, hogy mikép kell jól tanítani.

A múlt évi vázlatok ezek: I. Stilisztikai elemzés a IV. osztályban. (Berzsenyi. A magyarokhoz.) Kelemen Bélától. II. Irodalmi olvasmány tárgyalása a VIII. osztályban. (Vörösmarty: Zalán futása. X. ének.) Exner Győzöttől. III. Vegytan. Egyenérték és vegyérték. (Két kémiai fogalom ismertetése a V. osztályban.) Dr. Tunner Károlytól. III. Ábrázoló geometria. A legelső elemek a IV. osztályban. (Cél, eszköz, helyes látás, rajzoltatás.) Décsi Györgytől.

Valamennyi vázlat érdekes képet nyújt a tanítás műhelyéből. Reméljük, hogy a példát mihamarabb más intézetek is követni fogják.

24. *Adalékok iskolánk módszeréhez.* (Bpest, IV. ker. közs. fő-reáliskola.)

A IV. ker. közs. főreáliskola tanártestülete Weszely Ödön igazgató tanácsára és buzdítására követte a székesfehérvári reáliskola példáját s múlt évi értesítőjében hű képet igyekezett nyújtani a falai közt folyó munkáról. «Az iskola működése» című fejezet felöli a múlt évben végzett összes anyagot, míg az «Adalékok iskolánk módszeréhez» című fejezet feltünteti a módszeres eljárást, melyet intézetünkben az egyes tárgyak tanításában követünk.

Ezek a módszertani vázlatok a következők.

I. Dr. Horváth Cyrill: A magyar nyelv tanításáról az I. A. III. A. VI. és VII. osztályban. II. Dr. Nádai Pál: A német nyelv direkt módszerrel az első osztályban. III. Dr. Kaiblinger Fülöp: Német nyelv. IV. Dr. Ozorai Frigyes: A német irodalom tanítása a VIII. osztályban. V. Dr. Bodnár Gyula: A francia nyelv tanítása iskolánkban. VI. Friedreich István: A történelem tanításának alap gondolatai. VII. Krausz Vilmos: Kémiai gyakorlatok. VIII. Dr. Nádai Pál: A művészi nevelés organizálásáról. IX. Krausz Vilmos: Ének és zene. X. Cserjesi Károly: Testi nevelés.

25. *Dr. Révay József*: Latin tanítás az I. osztályban. (Készmárki ág. hitv. ev. liceum.)

26. *Laux Rezső*: Új latin olvasókönyv az I. osztályban. (Zalaegerszegi áll. főgimnázium.)

27. *Dr. Galambos Dezső*: A latin nyelv tanítása az I. osztályban a Dent-féle angol nyelvkönyv alapján. (Nagykállói áll. gimnázium.)

Mind a három szerző arról az eljárásáról és tapasztalatáról számol be, melyet a Dent-féle latin olvasókönyv használata alkalmával szereztek a gim. I. osztályában. Szerzők véleménye megegyezik abban, hogy ez új módszerrel sikerült a gyermekek érdeklődését a latin nyelv iránt felkelteni, Természetes, hogy nem egyforma az eredmény. Mert elvégre a módszer még nem minden a tanításban, sok függ itt a tanár ügyességétől is. Benyomásom szerint Révay érte el a legnagyobb eredményt. Laux és Galambos már emelnek kifogásokat is. De ők is elismerik, hogy az eredmény sokkal jobb, mint más években.

Révay az egész tanmenetet szemünk elé állítja, úgy, hogy eljárásáról teljesen tiszta képet nyertünk. Hogy Révay oly szép sikert ért el, annak magyarázata az, hogy ő maga is rendkívül érdeklődéssel és kedvvel végezte munkáját. A jó tanítás titka pedig az, hogy a tanár maga is mutasson érdeklődést tárgya iránt. A jó példa hat. Laux és Galambos nem annyira a tanmenetet mutatják be, mint inkább a módszert ismertetik s néhány tapasztalatukról számolnak be.

28. *Kőhalmi Mihály*: Gyakorlati latin tanítás. (Szilágysomlói róm. kath. gimnázium.)

Szerző kimutatja, hogy eddig teljesen hibás módszert követtek a latin nyelv oktatásában, mert az egészen természetellenesen folyt. Meggyőződése szerint a mondattani alapon haladó direkt módszer az egyedüli helyes most. «A direkt módszer révén eleget teszünk a gyermek kezdetleges agyfejlődésének, mely mindig teljességre, befejezettségre törekszik az anyanyelv tanulásánál is.» Kőhalmi le is írja a módot, mellyel a latin nyelv oktatásában az eddiginél jobb eredmény érhető el.

Az a módszer, melyet Kőhalmi ajánl és követ, mindenesetre jobb a régi grammatizáló módszernél, de messze mögötte marad a Dent-féle latin könyvnek. Egy holt nyelv tanítása még sem folyhat teljesen úgy, mint egy élő modern nyelv. Hogy a latint ma tanítják, annak nemcsak az a célja, hogy a nyelvet megtanítsák, hanem hogy egy hatalmas nép műveltségi viszonyait, gondolkodás és életmódját is megismertessék. E tekintetben meg igazán kiváló a Dent-féle könyv. E könyvnek nem csak a módszere érdekes és értékes, hanem a tartalom is. Mert nem mindegy, hogy milyen tartalmat

(tárgyak és eszmék körét értem) használunk egy nyelv tanulásánál. Kőhalmi ezenkívül igen is sokat grammatizál. Így megint nem fog-nak célhoz érni a latin tanítással. Az én szerény nézetem, hogy ma a latin nyelv tanítása úgy pædagogiai mint lélektani szempontból a legsikeresebben a Dent-féle könyv segítségével történhetik. Hogy a kívánt eredmény elérhető lesz-e, az még nem biztos. Eddig azonban, ahol megpróbálkoztak vele, dicsérettel és örömmel számolnak be az eredményről. Reméljük a legjobbat!

IV. Testi nevelés.

29. *Dr. Feles Adolf*: Az alkoholizmusról. Felolvasás a tanuló ifjúság és a szülők jelenlétében. (Zombori áll. főgimnázium.)

Szerző érdekes és tanulságos módon hívja fel a szülők és tanu-lók figyelmét az alkohol vészthozó hatására. Rámutat, hogy mely betegségek csiráját rejtí magában az alkohol s külföldi tudósok vizs-gálataira hivatkozik. Kéri az ifjúságot, hogy a szeszes italoktól tar-tózkodjék.

V. Művészi nevelés.

30. *Dr. Nádai Pál*: A művészi nevelés organizálásáról. (Bpest IV. ker. köze. főreáliskola.)

Szerző arról szól, hogy miként kell organizálni a művészi nevelést tudatosan, tervszerűen. Szépen és teljes átgondoltsággal raj-zolja meg a módszert, amelyet a középiskolában követnünk kell, ha azt akarjuk, hogy az ifjúság műértővé, sőt műbaráttá fejlődjék. Megjelöli, hogy melyik osztályban mit szemléltessünk s hová vigyük az ifjúsá-got. A fődolog itt, hogy a művészi nevelés előre meghatározott módon, programmszerűen történjék, nem pedig találomra. Nádai cikke ép azért értékes, mert egy alaposan meggondolt programmot állít elénk. Ha úgy folynék a művészi nevelés középiskoláinkban, mint szerző leírja, bizonyára nagy lendületet nyerne a művészi meg-értés.

VI. Neveléstörténet.

31. *Gönczi Lajos*: A székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium az utóbbi másfél évtized alatt. (Székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium.)

Gönczi tanulságosan állította össze a székelyudvarhelyi ref. kollegium történetét az utóbbi másfél évtized alatt. Az efféle munka sok fáradtsággal jár. Megvan azonban az a haszna, hogy ha csak rövid időre is, elénk állítja egy intézet fejlődését, haladását. Ez ismét tanulsággal szolgálhat a jövőre nézve.

Dr. Ozorai Frigyes.